

Osłony RTG

Instrukcja obsługi

Aplikacja w przeglądarce, na iPhone, Androidzie i Apple Watch

Spis treści

1. Pierwsze kroki	3
Logowanie i licencja	3
Język, kraj i wygląd	3
Jak zbudowana jest aplikacja	3
2. Zakładka Dane	4
1 · Parametry źródła promieniowania	4
2 · Geometria pracowni	4
3 · Kryteria ochrony i obecności	4
4 · Wiązka i przedmiot rozpraszający	4
3. Zakładka Osłona	5
4. Zakładka Pomieszczenie	5
Wymiary i kształt	5
Przegrody	5
Drzwi	6
5. Zakładka Strefy	6
6. Zakładka Dokumentacja	6
Dane jednostki	7
Projekt osłon	7
Wniosek o zezwolenie (Polska)	7
Informacja art. 32c (Polska)	7
Terminy (Polska)	7
7. Projekty, telefon i zegarek	7
Projekty w chmurze	7
Aplikacje na telefon	7
Apple Watch	8
8. Licencja próbna	8
9. Najczęstsze pytania	8
Co to jest „odległość ognisko → otwór” przy kolimatorze?	8
Dlaczego grubość z programu jest większa niż w starym projekcie?	8
Dlaczego strefy są tak duże?	8
Dane z karty mojej lampy różnią się od biblioteki	8
Gdzie szukać pomocy?	9

1. Pierwsze kroki

Ošony RTG liczy ošony przed promieniowaniem rentgenowskim i gamma w radiografii przemysłowej: grubość ołowiu i materiałów zastępczych, ocenę istniejących ścian pracowni, zasięgi stref i dokumenty do projektu ošon oraz wniosku o zezwolenie. Działa w przeglądarce (**oslonyrtg.eu**), na iPhone i na Androidzie, a dane projektu są wspólne dla wszystkich urządzeń.

Logowanie i licencja

- Wejdź na **oslonyrtg.eu** i wybierz „Zaloguj się”.
- Wpisz adres e-mail. Na ten adres przyjdzie sześciocyfrowy kod — przepis go w aplikacji. Kod jest ważny 10 minut.
- Przy pierwszym logowaniu aplikacja poprosi też o **klucz licencyjny** (format XXXXX-XXXXX-XXXXX), który dostała Twoja firma. Wpisujesz go tylko raz — później wystarczy e-mail i kod.
- Licencja liczy osoby (konta), nie urządzenia: jedna osoba może pracować na telefonie, tablecie i w przeglądarce.

Wskazówka. Kod nie przyszedł? Sprawdź folder spam. Kodów na jeden adres można wysłać kilka na godzinę — przy zbyt wielu próbach trzeba odczekać.

Język, kraj i wygląd

Ikona z inicjałem w prawym górnym rogu otwiera menu konta: „Wygląd” (jasny, ciemny albo jak w systemie), „Język i kraj” oraz „Wyloguj”. Wybór kraju to nie tylko język — ustawia też przepisy: progi stref, limit dla ogółu ludności i opisy prawne pod strefami.

Jak zbudowana jest aplikacja

Zakładka	Odpowiada na pytanie
Pulpit	jaki jest wynik i co o nim zdecydowało (tylko na szerszym ekranie)
Dane	jakie jest źródło, geometria i kryteria
Ošona	ile ołowiu (albo innego materiału) potrzeba
Pomieszczenie	czy ściany, strop i podłoga tej pracowni wystarczą
Strefy	gdzie wolno przebywać i jak oznakować teren
Dokumentacja	projekt ošon, wnioski do PAA, informacja art. 32c, terminy

Wszystkie zakładki liczą z tych samych danych. Zmiana napięcia w „Danych” od razu zmienia wynik w „Ošonie”, „Pomieszczeniu” i „Strefach”. Wpisane dane zapisują się same w przeglądarce lub w telefonie.

2. Zakładka Dane

Tu wpisujesz wszystko, z czego liczy się reszta. Na szerokim ekranie „Dane” stoją stale w lewej kolumnie.

1 • Parametry źródła promieniowania

- **Źródło promieniowania** — „Lampa RTG” albo „Izotop gamma”.
- **Producent i Wybrana lampa RTG** — lampy z biblioteki programu (YXLON, Baltospot, Waygate ERESKO). Dane lampy (zakres napięć, maksymalny prąd, filtracja) program bierze sam.
- **Napięcie anody U** — suwak co 10 kV; krańce zakresu lampy są zawsze osiągalne.
- **D' z karty lampy (opcjonalnie)** — moc dawki z karty albo świadectwa Twojej lampy przy bieżącym napięciu. Jeśli ją wpiszesz, raport i wniosek pokażą ją z podaniem źródła. Puste pole = dane z biblioteki programu.
- **Prąd anodowy I** — suwak kończy się na maksymalnym prądzie lampy przy danym napięciu.
- **Czas pojedynczej ekspozycji t_1 i Liczba ekspozycji w tygodniu n** — z tego powstaje obciążenie tygodniowe.
- **Kolimator na okienku lampy** — „Bez” albo „Z kolimatorem”. Po włączeniu wpisujesz szerokość a i wysokość b otworu oraz odległość c od ogniska do otworu; program sam liczy kąty wiązki (patrz rozdział 9).
- **Współczynnik użytkowania wiązki U_w i Współczynnik osłabienia w obiekcie y** — zwykle 1.

Przy **izotopie gamma** zamiast lampy wybierasz izotop (Ir-192, Se-75, Co-60, Cs-137), aktywność ze świadectwa (GBq albo Ci), datę na świadectwie i datę użycia — program sam uwzględnia rozpad. Dalej czas jednego naświetlenia, liczbę naświetleń w tygodniu i kolimator (materiał i grubość ścianki).

2 • Geometria pracowni

Odległość ogniska - przesłona I_p : odległość od ogniska do miejsca, które chronisz w zakładce „Osłona”.

3 • Kryteria ochrony i obecności

- **Kraj i przepisy** — ustawia limit dla ogółu ludności i progi stref.
- **Kategoria pracowników** — A (20 mSv/rok) albo B (6 mSv/rok).
- **Ogranicznik dawki — pracownicy** — możesz przyjąć wartość niższą niż limit kategorii, jeśli tak zdecydował inspektor ochrony radiologicznej (np. 5 mSv/rok dla kategorii B).
- **Roczna dawka graniczna — ogół ludności, liczba tygodni roboczych w roku i współczynniki obecności T** dla personelu i ogółu ludności (1 = stały pobyt, mniej = miejsca rzadko używane).

4 • Wiązka i przedmiot rozpraszający

Odległość ogniska od przedmiotu rozpraszającego f, kąty wiązki θ_h i θ_v (przy włączonym kolimatorze liczą się same) oraz pole przedmiotu s — „Całe pole wiązki” (s liczy się samo z f i kątów, najostrożniej) albo „Własna wartość”. Te pola wpływają głównie na promieniowanie rozproszone i odbite.

Wskazówka. Na dole zakładki jest karta licencji i przycisk „Przywróć dane domyślne” — wraca do przykładu, kasując wszystkie wpisane dane (także ściany pomieszczenia).

3. Zakładka Osłona

Pokazuje, ile ołowiu potrzeba w odległości L_p od ogniska — osobno dla personelu i dla ogółu ludności.

- **Promieniowanie pierwotne** — gdy osłona stoi w wiązce.
- **Promieniowanie rozproszone** — gdy osłona stoi poza wiązką, a promieniowanie dochodzi od badanego przedmiotu.
- **Podsumowanie wyników** — „Zalecana grubość osłony Pb”, czyli większa z obu wartości, zaokrąglona w górę do pełnego milimetra. Pod nią widać, czy o wyniku zdecydowały krzywe osłabienia, czy własny model fizyczny programu (program zawsze bierze grubszy wynik).
- **Materiał osłony** — przeliczenie ołowiu na beton, cegłę, barytobeton, stal, wolfram, szkło ołowiowe, tynk barytowy, beton magnetytowy, drewno, płytę g-k i inne. Pole gęstości pozwala uwzględnić materiał lżejszy lub cięższy od tablicowego.

Uwaga. Wynik przy grubościach spoza zakresu danych jest oznaczony jako przedłużenie krzywej (oszacowanie). Przed realizacją osłony wynik musi sprawdzić inspektor ochrony radiologicznej.

4. Zakładka Pomieszczenie

Odpowiada na pytanie: „mam taką pracownię — czy jest dobrze?”. Na górze jest scena: widok **3D** (obracasz myszą lub palcem, kółko przybliża, dwuklik wraca do widoku startowego) albo **Rzut**. Mała mapa w rogu i przycisk zamieniają je miejscami. Na rzucie lampę przeciągasz palcem albo myszą.

Wymiary i kształt

- **Prostokąt** — szerokość i długość pomieszczenia.
- **Wielokąt** — obrys wpisany tak, jak mierzy się taśmą: długości kolejnych ścian i kąty w narożnikach. Ostatnia ściana domyka obrys sama — jej długość i kąty są kontrolą pomiaru.
- **Wysokość pomieszczenia, pozycja lampy (X, Y) i wysokość ogniska nad podłogą.** Lampa musi stać co najmniej 0,25 m od każdej ściany.
- **Kierunek wiązki** — w dół (na podłogę), w górę (na strop), pozioma w ścianę (z kątem w rzucie i pochyleniem) albo panoramiczna 360° (tylko dla lamp panoramicznych).

Przegrody

Każda ściana ma swoją kartę. Zwinięta pokazuje kropkę statusu, nazwę, zakres odległości i wymagany ołów; dotknięcie rozwija szczegóły. W karcie wpisujesz:

- kto przebywa za ścianą — personel albo ogół ludności,
- materiał i grubość ściany (oraz gęstość, jeśli inna niż typowa),
- „Dodaj warstwę” — ściana warstwowa, do czterech warstw (np. blacha + ołów + beton),

- materiał, którym chcesz ewentualnie dołożyć osłonę — program poda, ile go potrzeba.

Każda ściana jest liczona w **trzech odcinkach** — koniec ściany bliżej lampy wymaga więcej niż koniec dalszy. Wynik ściany to najgorszy odcinek. Kolory: **zielony** — wystarcza dla ogółu ludności, **pomarańczowy** — wystarcza tylko dla pracowników, **czerwony** — nie wystarcza nawet dla pracowników.

Pod ścianami są **Strop i podłoga** (liczone tak samo) oraz współczynnik użytkowania U — domyślnie według PN-86/J-80001, można wpisać własny.

Drzwi

„+ Dodaj drzwi”: ściana, odsunięcie od jej początku, szerokość, strona zawiasu i kierunek otwierania. Drzwi są rysowane na rzucie i w raporcie. Wymaganie dla drzwi jest takie samo jak dla ściany, w której są.

Wskazówka. Na iPhone z LiDAR-em pomieszczenie można zmierzyć skanerem („Zmierz skanerem”), a wynik obejrzeć w rzeczywistości rozszerzonej („Postaw w AR”). Skan trzeba zawsze przejrzeć i zatwierdzić.

5. Zakładka Strefy

Zasięgi stref wokół źródła **bez osłon**, w wolnej przestrzeni: strefa zakazu przebywania, teren kontrolowany (A), teren nadzorowany (B) i granica wolnego dostępu. Przy każdym zasięgu widać, które kryterium było wiążące (program bierze największy zasięg z kilku metod), a pod strefą — odpowiedni przepis wybranego kraju.

- **Odbicie od podłoża** — „Najgorszy przypadek” (domyślnie) liczy odbicie z najwyższą wartością we wszystkich kierunkach. „Teren otwarty” liczy je wg prawa Lamberta: osoba stojąca dalej widzi plamkę na ziemi z boku i dostaje z odbicia dużo mniej. Podajesz najwyższe miejsce, w którym mogą przebywać ludzie nad plamką (program sprawdza wszystkie wysokości od 0,3 m do tej wartości). Działa tylko przy wiązce w dół; raport zapisuje ten wariant w rozdziale stref.
- **Sprawdź punkt w odległości I** — suwak odległości; program pokazuje moc dawki, dawkę roczną i to, w której strefie leży punkt.
- **Oznakowanie granic w terenie** (Polska) — długość granic, liczba znaków ostrzegawczych (co najwyżej co 10 m) i tablic, z wyborem dostępnego obszaru 360°, 180° albo 90°, oraz gotowy tekst tablicy.

Uwaga. Strefy są liczone bez ścian i osłon. Granicę w terenie zawsze potwierdza się pomiarem mocy dawki.

6. Zakładka Dokumentacja

Pięć podstron. Na komputerze lista jest po lewej, na telefonie jako pasek u góry. Przy każdej podstronie plakietka pokazuje, ile wymaganych pól już wypełniono (np. „17/22” albo „gotowe ✓”). Puste pola trafiają do dokumentu jako miejsca do uzupełnienia na żółtym tle.

Dane jednostki

Nazwa i adres firmy, NIP, kierownik, logo (trafia na pierwszą stronę raportu), adres pracowni, inspektor ochrony radiologicznej i jego uprawnienia, dozymetria i przyrząd pomiarowy.

Wpisujesz raz — korzystają z nich wszystkie dokumenty.

Projekt osłon

Raport w Wordzie (.docx) z obliczeniami osłon, rzutem pracowni, ścianami, strefami, oceną narażenia pracowników i programem pomiarów. Tu uzupełniasz rzeczy dotyczące tylko raportu: kto przebywa za przegrodami, drzwi i okna, zabezpieczenia techniczne, budynek. Po prawej widać podgląd strony tytułowej. Przycisk „Pobierz projekt” tworzy dokument w wybranym języku.

Wniosek o zezwolenie (Polska)

Dokumentacja do wniosku do Prezesa PAA: pismo przewodnie, druk wniosku, informacje do wniosku, program szkolenia pracowników i ekipy awaryjnej, instrukcja pracy, program zapewnienia jakości, opinia IOR, system zarządzania zdarzeniami radiacyjnymi z analizą zagrożeń i matrycą ryzyka, zakładowy plan postępowania awaryjnego, wykazy, formularze i test. Pola są podzielone na trzy grupy: wniosek, sprzęt dozymetryczny i plan awaryjny.

Uwaga. Dokumentację przed złożeniem musi przejrzeć i zatwierdzić kierownik jednostki oraz inspektor ochrony radiologicznej. Ocena ryzyka i scenariusze są propozycją do weryfikacji.

Informacja art. 32c (Polska)

Tekst na stronę internetową firmy o wpływie działalności na zdrowie i środowisko (art. 32c Prawa atomowego, aktualizacja co 12 miesięcy). Program tworzy gotowy tekst i HTML do skopiowania — bez danych lampy i zasięgów stref.

Terminy (Polska)

Przypomnienia mailem przed terminami z Prawa atomowego: wzorcowanie przyrządu, szkolenia, badania lekarskie pracowników kategorii A, ćwiczenia z planu awaryjnego, uprawnienia IOR, informacja art. 32c i inne. „Zrobione” przesuwają termin cykliczny o kolejny okres.

7. Projekty, telefon i zegarek

Projekty w chmurze

Przycisk „Projekty” zapisuje bieżące dane pod nazwą i pozwala je otworzyć na innym urządzeniu. Zapis jest zawsze jawny — nic nie wysyła się samo. Otwarcie projektu podmienia wszystkie dane, więc aplikacja pyta o potwierdzenie.

Aplikacje na telefon

- **iPhone** — App Store. Liczy także bez internetu (do daty pokazanej przy licencji), ma skaner pomieszczeń (LiDAR) i podgląd AR.
- **Android** — Google Play (wkrótce).

- Wersja w przeglądarce liczy na serwerze, więc potrzebuje internetu.

Apple Watch

Telefon wysyła na zegarek zasięgi stref. Po zaznaczeniu miejsca lampy zegarek pokazuje, w której strefie jesteś, odchodząc od niej. Zegarek nie mierzy promieniowania — liczy tylko odległość (GPS na zewnątrz, krokomierz w hali) i zakłada, że między Tobą a lampą nie ma ściany.

8. Licencja próbna

Licencja próbna działa 14 dni w przeglądarce. Pokazuje wyniki końcowe (wymagane grubości, zasięgi stref) bez wartości pośrednich, ma ograniczony wybór lamp i materiałów (ołów i cegła) oraz pozwala pobrać jeden raport w PDF. Dokumentacja do wniosku, informacja art. 32c, terminy i projekty w chmurze są dostępne w pełnej licencji.

9. Najczęstsze pytania

Co to jest „odległość ognisko → otwór” przy kolimatorze?

Ognisko to punkt **wewnątrz** lampy, na anodzie, z którego wychodzi promieniowanie — z zewnątrz go nie widać. Producent zaznacza jego położenie na obudowie (kropka, kreska albo krzyżyk) i podaje w instrukcji. Odległość c mierzy się od ogniska do zewnętrznej powierzchni kolimatora. Im dalej otwór od ogniska, tym węższa wiązka.

Wskazówka. Nie masz pewności? Wpisz raczej mniejsze c — wiązka wyjdzie szersza, a strefy większe, czyli po bezpiecznej stronie.

Dlaczego grubość z programu jest większa niż w starym projekcie?

Program liczy kilkoma metodami (krzywe normy, własny model fizyczny, przepisy kraju) i zawsze bierze wynik ostrzejszy. Do tego wymagane grubości zaokrągla w górę.

Dlaczego strefy są tak duże?

Strefy liczone są bez osłon, w wolnej przestrzeni, z odbiciem od podłogi i ścian. Ściany pracowni, kolimator i ustawienie wiązki w dół zmniejszają je w praktyce — dlatego granice w terenie potwierdza się pomiarem. Na płaskim, niezabudowanym terenie przy wiązce w dół możesz w zakładce Strefy wybrać „Teren otwarty” — strefy zmniejszą się zwykle 2–3 razy (gleba odbija prawie jak beton, ale osoba daleko widzi plamkę z boku). Nie używaj tego, gdy obok plamki są ściany, kontenery albo pojazdy, ani gdy ludzie mogą być wyżej.

Dane z karty mojej lampy różnią się od biblioteki

Wpisz moc dawki z karty w polu „ D' z karty lampy” przy napięciu, dla którego podaje ją karta. Raport i wniosek pokażą tę wartość ze źródłem. Przy innym napięciu pole się nie stosuje — aplikacja pokaże o tym notkę.

Gdzie szukać pomocy?

Napisz na **kontakt@oslonyrtg.eu**. Opisz, w której zakładce i przy jakich danych pojawił się problem — najlepiej ze zrzutem ekranu.